

polja

časopis za kulturu, umetnost
i društvena pitanja

novi sad — godina
xxiii — cena 5 din.

decembar '77

226

lovni dan

petar cvetković

Devičanska lisica još hoda
između zdepastog žbunja, mokra,
i traži kamenu jazbinu
Oko nje šuma i budućnost udružuju se
na zajednički zanos (gotovo divalj)
s težnjom da postanu komotne.
Lisica, pak,
s nepogrešivim osećanjem sile teže,
životinjskim intelektom
i dušom,
već kad je iskoračila više od svoje krznene sabraće,
pokušava da se seti
šta se to dogodilo
na ulasku u šumu.

Dalje od nje, s mesta koje je najviše romantično,
posmatraju je ljudi.
Ona se okreće, i namah —
seća se svih hiljada godina, od prapočetka do danas,
a preko njene bogate memorije
vidi se, kao u negativu,
metamorfoza koja je već zahvatila misli i gljive.

Bez očiglednih uslova
ljudi je teško mogu uloviti,
teško pogoditi.

Iako to dobro zna
ona, međutim, zauzima položaj
i mirno broji udarce:
jedan, dva, tri, (možda i dalje).

Ravnoteža nije pomerena.

Ponovo se okreće.
Zanos je radostan.
Želi da gleda ljude. I gleda nas
umornim, vlažnim pogledom
iz sedefastog trougla.
Tako se lov nastavlja.

A kada se sve to lepo skupi,
on i nema drugu svrhu
do da započne razgovor
o detaljima i sadržaju njenih moždanih vijuga
s mesta koje je, odista, romantično.

petar cvetković LOVNI DAN (1) slobodan zubanović TRI PESME (1) faud muhić LIČNOST I HISTORIJA (2) mišo avdalović DVE PESME (5) danko grlić ESTETIKA I ZNANOST (6) dušan pajin DUH I TELO (8) jovića aćin FANTASTICKO KAO KNJIŽEVNO (10) milorad pavić DVE PRICE (14) jagoda zamoda NEPOTREBNO PITANJE (16) milan damjanović BLOHOVE EMIGRACIJE I FILOSOFIJA UTOPIJE (17) konstantin kavafij PESME (18) filip barford ZEN U UMETNOSTI SVIRANJA NA KLAVRU (20) nenad grujić VELIKA POMETNUJA (22) dobrivoj vujin TREBA PREKINUTI DISANJE (22) mićo divljaković DVE PESME (22) denis ponjić SLOVENACKI SVETSKI BOL (23) lojze krakar NEGĐE TAMO NA SAMOJ IVICI (23) lisjen goldman STRIKTURA RASINOVE TRAGEDIJE (24) srbo ivanovski POSEZANJE ZA ČUDESНИМ (28) bećir mušlić TRI PESME (28) magdolna danij SA ŠAKOM PLAVETNIJA PO RADOST (28) mirkko valent ŽELJEZNI OTISAK (29) hasan merdžan NEVESTE ZA LJUBLJENE U BELU SMRT (29) milovan mitrović ELITE — OTUĐENI ISTORIJSKI SUBJEKTI (30) NOVE KNJIGE (32) LIKOVNI NOTES (34) novica tadić DŽEPNI ĐAVOLAK (36) simon grabovac TRI PESME (36)

tri pesme

slobodan zubanović

NEKAD

Rešio sam da živim, duže nego
Pesnici pre, iz tumornih antologija.
To dozvoljavaju umetnost. Reči
Koje osećaju zavist, užitak —

Nekad: s uzdahom, u grču,
S golubom u kaverni, s pupkom
Na nebu. Mišićast, nekad u
Groznići, nabrekao u nozdrvama;
Nekad — bez samoljublja
u jutrima letnjim, nekad bez
Grebova u zboranim satima.
Nekad. Bez puštanja brčića,

Plodnosti, u služavim vrtovima
Vatri, vazduhu. Na zemlji,
Šta sad, bez nevinih godina,
Pred vreme boljih pesnika?

OTKUCAJ

livadi, blanko

U mojim borama hiljadu je mrtvih,
(Otkucavanje — medunamabudirečeno.)
Mogli bi zajedno, natrag, uglaš.
Bilo bi mnogo, lepo.

(Vonj, pesme u nama.)
Usred strofa iza-svih mokrićemo.
Preko sopstvenih portreta, mišića,
Pazeći, da nas ne obmanu

Prave namere: naši Pesnici
Sve su, tobobi, pokušali,
U znoju kazaljki; kandirani,
Neki su i plakali, zaista jecali

U: mokrim kancelarijama duha,
Kao narikače na sprovodu,
Ozbiljni, ozbiljni, puni
Miomirisa koji očarava njuh.

SVRAB

čednim učiteljima

Ustajem. Go. Stajem s le-
-va ispred lepog urnivaonika.
Tako. Lepet pčeles se-
-va ispred tučka ljubavnika.

Jasno je zašto. Dotraja-
-vam. Zato ne spavam.
Zato tako olako razveja-
-vam devinačanski dah.

Ne budem li više disao
Ni strah neću oseća-
Ti: blede kapljice smisao
Druge će kože milovati.

Trijam se. Tako. Po slu-
-hu. Tako nekako ko list
Kada primakne se vazdu-
-hu,

muros« u njene građevine, čijoj će arhitektonici do danas dati doprinos kao jedan od njenih glavnih vajara.

Taj ulazak bio je na jednoj strani praćen zlokobnom šutnjom koja se, nakon prvog trenutka zbumjenosti i zaprepašćenosti — da se neko pored »velikod hajzajina« uopšte usudio na izazov samostalnog nastupa — rasprsnula u infernalni vatromet kampanje što će svojim dijaboličnim bljeskom da zaslijepi osjetila čitavog tadašnjeg komunističkog pokreta. Na drugoj strani, otvoreno se izrazila skepsa — ponekad dobro-namjerna, ponekad proračunski »rastegljiva« — kako bi se mogao naći alibi za svaku buduću situaciju — da je riječ o »romantičaru«, »usamljenom vitezu poslednje nade«, »bojovniku« i »zatočniku izgubljene revolucije koja mora biti progutana«. U trenučima napetosti (mogućnost izbjeganja novogata, zatim nastupanje hladnoratovske atmosfere, prijetnja Jugoslaviji istočnoevropskom okupacijom i slično) činilo se da i samoj epohi staje dah, jer su sva očekivanja ka racionalnom razrješenju izgledala utopisksa.

Titovo nastupanje »inter muros Historiae«, međutim, još jednom je potvrdilo-bivstvenu utemeljenost njegove izabrane alternativne. Identitet između »povijesnog« i »Ja-stvenog«, između bica historije i bica lichenosti, bližio se najužoj tački konvergencije. »Gromada gvozdenog monolita«, na žalost, nije mislila tako. Fizikalno zbijanje oko njegovog jezgra nikad nije bilo tako gusto. Apsolut volje čovjeka, koji je svoju životnu mizantropiju uvijek nastojao da mistificira kao borbu »sovjetskog humanizma« protiv kontrarevolucije u samom SSSR-u i međunarodnom komunističkom pokretu, bio je iznova pretvoren u posuvraćenu logiku terora. Njegov drugi talas (1949—1953), nakon onog prvog (1934—1940), zapljušuo je sve partie i otvorio arenu nekontrolirane iracionalnosti. »Um u neumstvenom obliku« htio je da svoju povijesnu legitimaciju stekne na slučaju »titozma«. On ju je potražio i u prvom poretku. Ono iracionalno trebalo je prevesti u formalno-pravnö. Teror, na taj način, postaje zakonit, a »apsolutni um« stječe šansu da kroz formalno-juridičku proceduru (čiji je najviši izraz »teorija priznavanja« A. Višinskog — »priznanje je sve, materijalna istina samo smicalica buržoasih advokata«) taj teror proglaši najvišim stupnjem humanizma. Na ovoj osnovi pravni poredak svakog »heretika« (u ovom razdoblju od 1949. do 1953. u prvom redu onog »titističkog«) stavlja u situaciju bez izlaza (aporijs), tipičnu za nekadašnju srednjovjekovnu proceduru inkvizicionog (a ne kontradiktornog) postupka: ako »prizna« — »davo je istjeran iz njega, ali ga treba uništiti zajedno s davolom«, ako »ne prizna« — »nije odolio iskušenjima davola koji je još u njemu i zato ih upravo treba obobjati zatrijebiti. Šanse za spasenje nema. »Volja« i pravni poredak postaju »jedno«, kroz inauguraciju skolastičke logike, po čijim je formalnim zakonima moguće dokazati da je »sve po pravu i da »ništa nije po pravu« — zavisno od vladajućeg političkog rasploženja. Po tim se osnovama struktura teološkog uma gotovo nije razlikovala od strukture proleterskoguma u onoj njenoj verziji u kojoj je Staljin nastojao da je ovjekovječi. »Um-volja-pravo-proces-uništene-sadističko uživanje u trijumu« — u ovom bi se ontološko-političkom i etičkom petočlanu mogla izraziti bit zgrušanog otpora »gvozdenog monolitizma« »herezi« jugoslovenskih komunista i Tita kao povijesne ličnosti.

No, bez obzira na sve ove juridičko-skolastičke egzhibicije staljinizma i njegova nastojanja da svoju providicjalnu promisao o mesijanskoj ulozi istočnoevropskog socijalizma legalizira posredstvom terora, historija je pokazala da se, ipak, po nečem razlikuje od fizike — u najmanju ruku po

negativnom učinku koji proizvodi sila, ali kojijenjava u onoj mjeri u kojoj oproba sili, poput »povijesne krtice« (Hegel), rovi podzemne hodnike i priprema propast reprezivnih sistema. Nju ponekad prizeljkuju i prividno najvatrenje sistemske pristalice: očaj i nada spajaju se u sadističko — mazohistički osjećaj žrtve koja se u vrijeme opstojnosti sistema trpko podnosi s uvjerenjem da je pridonijeta na oltaru »viših ciljeva«, a nakon njegovog raspada s gorkim osjećanjem promašenosti i buđenja ogrećenog resantimanu prema »voljenom vodi«. Titov put u tome je pogledu bio anticipatorski: kritika staljinizma i uvođenje jugoslovenskog društva u historijsku realizaciju biti vlastite revolucije odigrali su se »ante mortem« Staljina, a ne »post mortem«. »Izazovna svijest« predhodila je »naknadnoj svijesti«, »kritički zanos izvorne revolucije« njenoj kritici kao »renegatskoj«, uz sva docnja priznanja takvih »kritičara« da je Titovo djelo otvorilo spoznaje koje su daleko nadmašale tadašnje saznanje horizonte komunističkog pokreta. Titov odnos prema staljinizmu nije bio »ritualno kažnjavanje mrtvaca«; možda bi se najpričišnije moglo kazati da je bio »sažreli egzistencijski izazov« živom »deus mundanus« čija su ideološka »prosvjetljenja« već bila pretvorena u kategoričke imperativne mišljenja i postupanja milionskih masa, u prenapeti trans duše i tijela u njihovim poistovjećivanjima s »Vodom« i u podsvjesno očekivanje razrješenja bivstvene mučnine koje je identično s »oprostom grijeha« i pasivnim odnosom prema »thanatosu« — smrti kao »kraju krajeva« (drastičan je primjer tome odbijanje jednog dijela sovjetskih komunista da prihvate amnestiju poslije Staljinske smrti, smatrajući da su oni doista grijehi koji »svi krž grijeha« treba da nose do kraja, te ih je gotovo na silu trebalo izbacivati iz zatvora).

Titovo stupanje »inter muros Historiae« u temelju je razbilje ovo sekulariziranu mistiku. Pretpostavke ove destrukcije i danas su toliko aktuelne da ih ne može zaobići nijedan napredni politički pokret, te je njihovu logiku teorijski moguće iskazati s istom onom jasnoćom s kojom se ona iskazala kao povijesna praksa:

— Staljinizam nema u sebi ničega van historijskog što bi ga nadredilo dosadašnjoj historiji, kao njen krajnji smisao;

— Nasilje nad historijom ne može biti poistovjećeno s njenom unutrašnjom težnjom ka slobodi;

— Na tim osnovama, svaka revolucija ima pravo na svoju samostalnu alternativu i izgradnju socijalizma unutar određenog društva;

— Svaki komunistički pokret mora da razvija onaku svijest o svojoj stvarnosti koja će unaprijed odbaciti intervenciju stranih ideoologija i, isto tako, upotrebo same o sebi razvijati kritičku samosvijest;

— »Gvozdeni monolit« nije ništa drugo do proizvod umišljene svijesti da je u njegovim okvirima istorija konačno završena i da svekoliko buduće zbivanje mora da bude samo reprodukcija zamisli jedinstvenog, ali apsolutno otuđenog centra;

— Zbog svega toga, jugoslovenska revolucija odbacuje univerzalne obrasce i perspektivu jugoslovenskog socijalizma sagledava isključivo u horizontu samoupravljanja.

Eto, to su, po našem mišljenju, bile pretpostavke na osnovu kojih je Titova ličnost stupila u historiju i koja je otvorila, u poistovjećenju s njom, ontološke perspektive jugoslavenske revolucije.

Ali, put ličnosti nije bio završen. Pred njom je tek stajalo razrješenje osnovnog pitanja — »zatvorena« ili »otvorena« samostalna revolucija?

* Napomena redakcije: Ovo je drugi deo teksta Ličnost i Historija čije smo objavljanje počeli u prošlom broju.

dve pesme

mišo avdalović

ZEMLJOTRES

U kupatilu sam

k a p i
k a p i
k a p i
a
p
i
p
a
k
Na bjelini
lakiranim limu

Uz krsta
Na koljena

k a p i
k a p i
k a p i
a
p
i
p
a
k
ove

Milion godina
do mene putuju I donose mi
miris isprane srži reptila
Močni putujući hor
njihovih supljih kostiju
traži dirigenta
U pazuhu zemlje

Sest stotina stopa iznad mora
Šest hiljada stopa od mora
Uzbudljivo je
oprutiti se
u kadi
i gledati Kako
od izgubljenog tvoga
samopouzdanja
zamlja drrrrhtttt

LIVNICA ORDINACIJA

U kalupima
začešljavam gvozdene pretke

Nadgledam njihove šume
za lov i ljubav

Pretapam im okamenjena srca
u mostove
ptice u lokomotive
zvijeri u noževe
za rezanje hljeba

Imam tvrde dlanove
i nježnu pigmentaciju kože
S jutra kad ulazim
u svoju ordinaciju
mrk i nag do pojasa
s ljubavlju se dajem
nijemim pacijentima
i čitav prerastam
u veliko plućno krilo

Kad se pošteno ismijem
na mudrolijie
da se bez velikih riječi
ne može voljeti svoja zemlja
pljunem u šake
i bacim se na posao

sa svetiljkama u prozorima, već od kraja XVIII veka, a možda i ranije, uveden prilikom svečanosti ustoličenja crkvenih i vojnih dostoјanstvenika, pa se takav održao i kasnije.

Leteo sam pored niza šajki ukotvjenih na Dunavu, iza Kule nebojše, i poznao flotili graničarskih jedinica iz vremena pre 1740. godine, kada je austro-turska granica još bila na vodi. Šajkaši su držali vesla u Dunavu i tih pevali, javljajući se tako svojim porodicama naseljenim po pribrežju reke. Melodiju sam slušao prvi put, ali reči sam prepoznavao odmah. Bila je to pesma *Falila se faljena devojka*, koju je jedan Nemac zabeležio oko 1720. godine ovde, u Podunavlju, slušajući srpske vojнике kako pevaju. Sada je ta pesma ovde, u šajkaškoj verziji, imala jedan stih više, koji je nedostajao u iskvarenom nemačkom zapisu iz Erlangena, publikovanom u Gezemanovoj redakciji.

Tako sam shvatio u kom smeru se kretao moj put. On se kretao u prošlost. Kada se pesma počela gubiti, sa užasom sam shvatio da drum postaje sve gori i gori, što je ovo udaljavanje u prošlost kroz moju struku išlo dalje. Uostalom, bilo je za očekivanje da su putevi, što se dalje odmiče od našeg vremena unazad, bivali sve gori i gori. Tada su prvi put zamirisale lipe. Mirisale su još izdaleka, ali prodorno, i s njihovim mirisom do mene je dopro odlomak jednog razgovora.

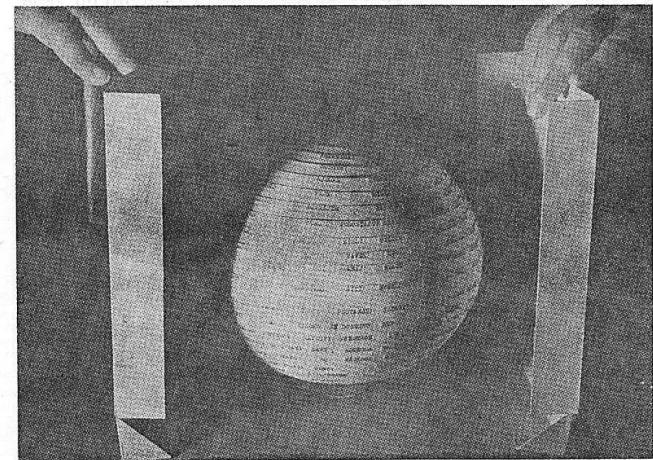
— *Premettez que Je vous dise cette petite particularité!* »Dozvolite da vam ukažem na ovu malu pojedinost« — gororio je nepoznati Francuz iz mrača — dobio sam šest velikih štuka ulovljenih u mom prisustvu u Dunavu pod Beogradom, za četiri sua. Najmanja od njih bila je duga tri stope između oka i repa i vredela bi u Parizu dva talira. Sarani koje smo juče pojeli, i za koja se zna da su dugoveki, ovde su iz vremena Luja X i u njihovoj utrobi smo našli novac koji nije u opticaju još od 1315. godine. Ja ovde trošim na dva konja, sluga i mene, deset sua dnevno. Naši prinčevi spavaju i čame, a ako se katkad probude, to je da bi se borili oko jednog jutra zemlje ili kakvog prolaza kroz neku dolinicu, ne znajući da ove izobilne zemlje, plodne, bogate i prostrane, mogu zadovoljiti njihovo častoljublje, dati im svima bogat ideo i doneti im stvarne titule kojima bi se morali ponositi...«

Te reči ja sam odmah prepoznao i sećao sam se da su zabeležene u Beogradu 26. januara 1624. godine, da ih je zabeležio Luj Žeđeon, francuski konzul u Alpeu na svom propovedanju, i da je njegov izveštaj publikovan.

Iza njegovih rečenica i iza te godine, međutim, nastajalo je razdoblje kojim se više u struci nisam bavio, nastajala je potpuna pomrčina i ja se više nisam kretao sa sigurnošću kao dotle. I, što je bilo najgore, takva ista pomrčina nastajala je sada i na mom putu; nisam više znao da li vozim po drumu ili ne, put je postao veoma rđav, gotovo oranica, i jedino je svuda oko mene mirisala lipa i po tom mirisu sam shvatio da sam ušao u šumu, da će ranije ili kasnije u mraku naleteti na neko drvo i da je nesreća neminovna. Miris je bivao sve gušći, kada sam zakačio za nešto, poleteo kroz vazduh, ronio jedno vreme kroz zemlju i usta punih trave udario glavom u lipovo stablo. Glava je prsala, i s drveta je poletela na mene gomila lipovog cveta, i po tom cveću razlio se na sve strane, kao vrela kafa, moj bol. Probudio sam se u svojoj sobi nad stepeñistem, s knjigom preko očiju, kao pod malim šatorom, pokriven do guša, jer je prozor ostao otvoren. Moje srce udaralo je negde u jastuku.

Presrećan što nisam mrtav, što je sve samo varka iz sna, što smrti u snovima ne traju dugo i što nigde nema onog fatalnog lipovog stabla, ustao sam iz kreveta i pošao kroz mali otvoreni hodnik da mokrim.

Ali tamo, iz mene je procurio čist lipov čaj.

vladan radovanović: kugla, plastična masa

nepotrebitno pitanje

jagoda zamoda

RIJEĆJU

Najprije razamijeniše pokolu riječ, uzvratiše istom mjerom pokojem samopouzdanom pogledu, nazdarviše si kako je već to običaj, pronađoše niz dodirnih točaka i progledaše zajedničkim interesom; budućnost im je bila nadohvat aparata, sreća zamirisala iz druge ulice kao prepržen krumpir, a vrijeme im prepustilo doprinoseće općoj stvari sve svoje poslove. Krenuli su u dan čeličnim korakom i stisnutih pesnica. A od svijeta ni kamen na kamenu.

NEPOTREBNO PITANJE

Njega nisu zanimala takva pitanja, čemu ga budit, čemu ga buniti, još je bio u punoj snazi i kako valja, micao je prstima lijevo — desno, žonglirao pred zadivljenim gledalištem kad god bi mu se prohtjelo malo dobrote, bio je to dobročudan div, rijetka zvijerka, sposobna mješina, dragi bedak, svakodnevno se nenametljivo unosi u naše misli i nije mu trebalo dva puta reći da ode, on se sam povukao i podmirio sve svoje račune, sklupčao prnje, utruuo sobno svjetlo, pažljivo prihvatio vrata i otišao do onih s kojima je također mogao biti jedan pristajan svijet, kakvih je danas malo.

HAJDE

Sjedni i nasloni se na stablo čija krošnja dodiruje oblak. Možda nisi najpodobniji za ulazak u ove riječi, no one će se već znati izvući i znati iskupiti uvježbanom rukom. Prezalogajiš li štogod, upoznaš li se sa zverinjem, unesči li malo vadrine u svu tu prirodnu ravnotezu koja te tako samouvjereni sravnjuje sa sjenom ispod oblaka i potrudиш li se da bude i po twojoj volji — svjet više neće samovati kao među četiri zida.

OH

Sve što mu dopalo ruku, sve. Sve što je odgovaralo pogledu, uzvačalo osjet, prepostavljalo odnos, sve. Tužio se. Pobjegao bi da ima kamo, otperjao da ima čime, raskinuo sa svime što ga veže. Jadao se. Da iskrči proteklost da zatvori slavinu budućnosti, da vreme zapuši usta? Kukao je. Kako bi bilo da pokvari lift, zatvori kiosk, skrati upisni rok, proglaši razlaz?! Rido je. A da poklekne, da uzmakne, da porekne, da utekne? Ta neće valjda upravo on biti ta budala koja će čitav svijet na svojim leđima iznijeti do kraja života!

velika pometnja

nenad grujičić

PREVODILACKI RAD

Ovo je pjesma koju sam preveo sa svog jezika na vaš. Nisam ni približno sumnjao u obostrane prednosti i mogućnosti da se moj govor izrazi svakodnevnim riječima. Sve se ulijevalo u već pripremljenje kanaliće a meni je preostajalo samo da ubrzgam život neartikulisanoj masi i prihvatom vaše uslove:

Ptica bez krila ne može da leti jer se to protivi svim oblicima bioloških i gravitacionih sveznanja.

List vode takođe ne može presjeći ribu jer šaran je čvršće agregatno stanje.

Zatim ste me primorali proderali ste se kako pjesma ne smije imati gestove da ona nije živo biće koje mlatara rukama i donjom usnom opominje na opasnost! (Nema pjesma gesti!)

U redu u redu. Ovo je prevodilački rad i zajednički dokument o našem sučeljavanju.

POČEO SAM U DESETOJ GODINI

B. R.
Moj bol se ne može iskazati pjesmom ali ja to želim. Počeo sam kao desetogodišnjak. Pisao sam o pčeli i cvijetu.

Moja majka čitala je pjesmu naglas i plakala.

Poslije toga često sam uzimao olovku i započinjao isto.

Kad god bih ustupio mjesto nekoj pojavi ili predskazanju na papiru je nicala gomila rečenica.

Rađalo se nešto nalik na ljubav. Ljubav je preuzela sve što se odigravalo pred mojim neiskusnim očima.

Na drugoj strani ostala je nemoć da bđem nad cjelinom koja se zove život.

VELIKA POMETNJA

Duša jednom napusti tijelo i ne vraća se u isto. Slobodna istražuje i lovi opet nekog stvora da mu se usadi da ga optereti čitavog života.

Moja duša poprilično miruje ne zalazi u naše zajedničke probleme onoliko koliko ja to čim i pojedoh se živ što npr. nekad ne mogu napisati pjesmu ili još gore kad pomislim i uplašim se da nikad ništa neću napisati.

O velike li pometnje!

Ni traga ni glasa od Stvoritelja a ja nagađam i uveličavam ovakvo divno stanje mogu mesa.

UNUTRAŠNJA GRADA

Ipak neki Veliki zakon izvan zemaljskog reda uspostavlja poredak u mojim stihovima što crpe svu snagu i moćno služe meni-žrtvi da pokleknem sudbinskom teretu iznutra.

Ah dušo kako sporo izlaziš iz tijela! Početak naše zajedničke orgije vanzemaljska je strast Šta kratko traje i nakon svog svršetka ostavlja me u razorenom stanju.

Bržno ispisujem neku vrstu sna: Unutrašnja grada moga univerzuma što prije se mora razčlaniti i otpočeti život bez smetnje.

treba prekinuti disanje

dobrijovo vujin Božidaru Šujići

Treba obnoviti Taj fitil srca Nazvati bolest Svojim imenom Slušati kako otkucava Pod oštronim bravom

Učiniti

Slobodno razmnožavanje Tegobnih učila prirode Pod starim okovom Avio-česme Promenom ili Sasvim običnom šetnjom Nešto dužom U svakom slučaju Kad si izdvojen učeći Sagoreo pred Otvorenom bujicom grada Brojati treba Nevoljene godine put Svegubećeg daha Ponavljati kako bi znao Oceniti razdaljinu Svojih bolesti Utre U udarac svezan Crnim pojasm izdržljivosti Treba ubrzati korak Započet tek Lepom navikom pisana Otrcanim leptirima dati Lišenu mogućnost Citiranja suvih šmrkova Naći teške kamione S prikolico Naučiti tegodobni jezik Gde jesi tek samo deo Neverstva Organj iz polutame Rasut niz livade Treba osnažen hlebom Prekinuti disanje Videti potom strahovitu Čežnju Za gromki udisaj Novostvorenog Svetla

dve pesme

mijo divljanović

PROUČITI ULOGU SIMBOLA

Moram proučiti ulogu simbola jer posle prve kušnje života sve za mene nešto znači i zato se pitam zašto su patike na polici ostavljene tek tako

OTAC

Otac je čekić bacio u tamu naše bojazni i poštovanja, udario vizionarski u čabar, u obruce našeg straha da mu nije dobro. Taj čekić još uvek nosim u džepu. Poslaču mu ga da ne zaboravi, poslaču kad čabar počne da stenje ili će mu ođneti drvena rebra nek svaku svoje obruče u njegovom pomanjkanju straha.

slovenački svetski bol

denis poniz

GROZNICA

šta mi daješ
i Šta uzimam
kad ležim u kuli ljubavi
pokriven drhtavim znojem
rasparanim mirisom
nozdrva

iznenada
kao krik ptice u mraku
obuzme me vrtoglavica
nečujne radosti
velika piramida se zatvara

LIMBURG

kada bi kišilo
rekli bi
sa zadovoljstvom mulata
limburg prokleti grad
i ponosno posmatrali razne vetrove
nikada više ne bi krenuli napred
uporno napred i napred
limburg prokleti grad
oprežno bi njušili reči
kao lako ispečen hleb
zaboravili bi na brbljivce
uz karavanke bi postavili muzej
limburg prokleti grad
trgli bi se iz sna
poljubili dodir nepoznate ruke
i začudili bi se
limburg
prokleti grad

SLOVENAČKI SVETSKI BOL

najbolje je
ako ideš deset kilometara
naokolo po dolini
i vratiš se
s malo sunčanice
i odlepšenim donovima
a još bolje je
da sve vreme
ne sretnes nikoga
i ne kažeš ni reč

MEKOĆA

kakve lepe reči
stiska dekolte
visoki vrhovi prekriveni snegom
žar sunčevog sjaja
nemirno talasanje trave
posejdon celebes
i otisci usana
mlada sunčana koža
zlatna brada i hrapavo dno
otislo nas je troje
ko će se vratiti
njapre se podigne telo
a potom strast
i kažeš zatvorenih očiju
kada se jač tvrdo udara među brazdama
sve misterije ovog sveta

PONEKAD

od skeleta ostane oko i meso
od trave sumpor
a od noja gospodin šešir
govoriš
o srećnom danu
o lovačkoj odeći i tužnom licu
o metakli o kafi i ventilu
pa ti ispriča
to slatko i beskrajno privlačno biće
sve o engleskoj porodici
i strahu od balkanaca
i još ti prazna
da živi iznad oblaka

iz drugog sveta si
od mesa krvi i hitina
od tvrde olovne kosti

Preveo Vojislav Despotov

dorde ivačković: slika, ulje i mešana tehnika

negdje tamo na samoj ivici

lojze krakar

SAM KAO VRANA NA SNJEŽNOM PROPLANKU

stupam po bijeloj pustinji sličan
crnome žigu na pismu bez kraja,
sličan krvi na bijelu nevjestinu čaršavu.
Ovčiji sam kožuh, proboden na mjestu
gdje je srce, u zdjelici sam mlijeka
mrtva mušica i bijeli trag u saoniku.
Čekam da se dogodi čudo,
Čekam pse i saonice bih prizivao u ponos
da nekome odnesu pismo
i opet bih se najeo zemlje.

NEGDJE TAMO NA SAMOJ IVICI

močvare postoji koliba. U nju
se sklanjam kad sam umorām
postje lutanja i kad
pocijepam sam Zubima krokodilskim
i iz svijeta već otpisan.
Tad, uz preostalu snagu, zavučem se
u tu kolibu, u njoj skuham čaj,
ispovijedim se starome mačku,
svojem psihijatru, ispuham
iz pipe u nebo sive misli,
rekrem zbogom i odlazim dalje.
Ah, dobro je, uzvuknem životu,
što si izmislio takve kolibe,
pogotovo ako u njima ima māčaka
koji predu bijele povoje
i u njih nas povijaju
kad nas svijet već otpiše.

PROLJETNI DAN JE KROZ PROZOR

skočio na stol, odatle
na zidni sat i sada se
ljulja na njegovu njihalu.
O dane mlađonogi, poskoči
najžustrije, napij se jutra,
naluduš se i zvijezde obrni
i za nas kojima više nije
do toga, iscjedi jezgro
svih plodova života,
zatim ljuljačku objesi
od istoka do zapada, potrgaj
natpise: ulaz zabranjen,
i kada se budeš posve umorio,
upij se u poljanu prepunu
marjinih suzica, zadrijemaj
i zabruji glasom
pčela na procvaloj trešnji.

SUNCE ME UCRTAVA U ZEMLJU

tamnom bojom me crta
u travu, med' loze, drveće,
sunce skicira mi sjenku.
Gledam se: ličim li na se?
Ličim, odobravam suncu.
Suncu, majstor si, kažem,
zbilja sam tek sjenka mušice.
Ipak, neću umrijeti nigda,
ucrtan med' loze, grobove
i gore živjet ću vječno
dokle bude življela zemlja.
U stijenu, koju gledam, bit ću uklesan,
u vjetar, koji slušam, bit ću udahnut,
u ilovači utisnuta
crna sjenka će pocrveniti.

BIO SI MI NOŽ U LEĐA

bio si mi bič iz živaca
bio si mi pomračenje sred dana.
Pa ipak te branim, živote,
pokušavam te oslobođiti vješala,
stojim pred cijevi s kuglom vate.
Sada, kad ti sudi porota,
sada, dok sudija viče na te
zbog moje mladosti.
Bio mi je mati, kažem,
bio mi je otac, zaklinjem se,
bio mi je brat, urlam na njega.
Zbog te zelene trave,
zbog tih slijepih očiju,
zbog te ruke koja je zdrava.
Mogu pisati žalbu
na ovu twoju optužnicu
kojom si me tako ocrnio.

Sa slovenačkog preveo
Spiro Matijević

posezanje za čudesnim

srbo ivanovski

Kada bih imao metalno zrno straha što ga fazan nosi na vrhu kljuna dok pokušava uzbudene ženke nasadene na tanke ali brze noge da prevede preko pospane šumske putanje što sporo odmiče ka samom vrhu brda, ne bih dosegao nikada onaj razigrani korak starca koji svoju mudrost i strpljivost istim putem prenosi.
Ponekad taj starac poželi najobičnije iznenadenje (ne avanturu, avantura podrazumeva i naše saučeće), na primer jedan mogući veličanstven let fazana, sličan repatoj zvezdi, iznad mokrih i začuđenih jela. Zbunjene tim repatim čudom u jednom momentu i one će možda poželeti da poremete ovu beznadnu ravnotežu. Da učine taj neizbežni korak ka nemogućem.
Jer čudesno je u nama. Dovoljno je samo da posegnemo za njim.
Ali na najtišoj putanji jutra ne rastu čarolije. Jele stoje do kolena ukopane u brdo. A starac svestan stepena svoje krivice ponovo se vraća dalekim brigama.
Samо sam ja video to repato čudo, taj nagon mužjaka da naruši mir, to proračunato kliktanje silnika nad začuđenim čestarom dok poziva na svoju usamljenu poljanu uzbudene ženke na tankim nogama.
Da je mogla da se završi pesma sve bих zaboravio: Ali pesma nikako da se završi. Ona beleži samo naše disanje.

S makedonskog preveo Tomislav Stojanović

tri pesme

bećir musliu

POČETAK ALHEMIJE

Od svega što imam ostao sam Ja i Dvojnik moj
Sve drugo se zamjenjuje prahom
Po svetu putnik božure traži Onda
Na prenoćištu uzglavlje mu je smrt
Bosonogi progazimo po lažnom Olimpu
Otkrismo hijeroglife i u njima jezik beseda
Ispruženi na zemlji naopako pevali smo
Dok besedismo o zaveštanjima u pevanjima
Za sve što se događalo dok čitali smo
I za ono što se kasnije dogoditi može
Dok nas ovo božur-polje opseđa
Na onom kraju sveta gde se sunce sanja
I jedan rukovet božura za uzglavlje
Od svega što imam ostao sam Ja i Dvojnik moj

ORFEUM (I)

Sunce istražujemo pod nogama izmišljeno
Na vrhu jezika rastapa nam led
Pod pazuhom ga nosimo kao dojenče nežno
Na leđima nam zelene patnje rascvetu
U okove ga bacamo na sve strane sveta
I motamo nogama vasionu celu
Zar da privolimo jednu ljubav svetu
Na trpezi da iskoče oči magije
Ovako slepi možemo da pevamo
I učestvujemo u popodnevnoj povorci
Našim bosim nogama što lutajući traže
Smrt zlatnu u hodu i horu pevanja
Za crnu mrlju na zvezdanom čelu
Koja osta na nogama da osvetli dan
Tajnog blagdana koji zatočismo pod glavom

ORFEUM (II)

Potraži od mene još jedan božur među prstima
Ne zaboravi da zelenilo od mene uzmeš
Posmatrajući na nebu let munjeviti
Veliki Medved Zvezda koje nemaš u šaci
Kopaj još dublje po ovom polju
U jednom pregrštu moje ćeš ruke otkriti
Venac pletući što nikad imao nisi
Nad ovom ledinom gde umiremo naopako
Iz ljubavi prema danu koji nam prste lomi
U plavetniliu gorkog smeha Ifritskog
Silazi poda mnom što od tuge pevaš
Kroz pevanja ove pustinje u večnost zaborava
I ne znam da li ću moći besmrtnost pobediti
Iz ljubavi prema smrti koju pod košuljom nosim
Dok me promatra sedeći na ovoj strani sveta

S albanskog preveo Endel Sedaj

sa šakom plavetnila po radost

magdolna danji

PRIJATELJU

Neprisutan. Uvek nečim sprečen.
Na dnu mora u školjci prebivao.
Prodreti k tebi je nemoguće. Tako želiš.
Neizrecivo si dovoljan samom sebi.
Možeš biti prekomeren. Želiš ponoviti sebe.
Stvari su bez težine. I sve krhkije.
A da si spominjan, veruješ. Ipak ostaješ.
Ciniš sve po njihovoj volji, i ovo kruženje ti prija. Ti si njihova sigurnost. Slepog ogledalo.
Prašina i dim u očima, kad odlaziš, stope preplašeno.
Dotičeš ih uskom rukom, umiruješ.
Ponekad sav poblediš od bezumnog uzbudjenja.
Pozivaju se na sebe i na tebe, u odlasku.
Vage su za njih sve krhkije.

SA ŠAKOM PAVETNILA PO RADOST

Plavetnilo se pojavilo za planinskim vencem.
Iz trave je iskišala rosna staza.
Čujem ogromno bruhanje stena.

Pred mojim nogama trupla divljači, kletva.
U šatoru mom hiljadu strela, bez cilja.
Ne nalazim divljač koju je radost uzeti na nišan.

Pomislih na reč, ako me spasti može,
govori, šamane, blještavo, naredujem.

U dosluhu si s planinama
Cistoće da bude umesto zbrke
u telima naše divljači.

S mađarskog preveo Arpad Vicko

željezni otisak

mirko valent

kisnete, mraci u vama svjetle
oksiđene vlage, prazninu vodâ...
zvuk limene kante, erotikâ javlova znaka
(51 pag., libri tres)

običajna rđa preteško se odstranjuje
— na bubrežnim soplavima minerali radosno
pare svoja jedinstva; kamenci bola-raspupali
pići u glazbi
tu trune nikad natrulo

PROCES SAGIBANJA SVRDLA I UZDIZANJA MUNJE
škripi se unatoč-tome uznaprotiv

bazare unaokolo pišeš
ni most ni čast
samo ljupko strizilo
niti obavojnost niti ishitrenost (žui-crni bljuvotak)
kreten štur i pripijken
uz kitnjastu iškrú, zaumnost, čar
tuplja još i

zdvojnost

očekuješ pojesti dan.
nikada ne danjiš.
od noći praviš sendvič
i žvačeš.
kroz grlo ti prolaze mrakovi

osnažen biljeg, dubok otisak
(u vrtu uzgojeni hrapavi ježurci čelika)
željezno čudjenje planeta

pipni
rdave
duboreze

uznujušit svijet
oprezeno neoprezeno
jalovo je
siši pustopolje
tresni zrelo inje

more metalne lignje spravlja
u briježno dno radnih kora;
izlučevine rada, koralji stresaju znoj
eh!

na kvaki znojan stis
oksid trajan
na staklu zvjezda plavkast bris
na crvenom
ah
konju —

neveste zaljubljene u belu smrt

hasan merdžan

NAZIFA

Ako je s vaših ruku poletela bezimena ptica
Značete šta označava skriveni gorki pozdrav
Nalik vetrovom semenu iščekivanja

Ja sam nevesta onog zaboravljenog vremena
Slomljenim srcem pozdravljam iz Belog Dana
Po čemu izbrisati crnu tačku naše priče

Ne sme se lagati o velikoj žudnji
Moje Ja priča je mog belog veza
Obojena trulim pesmama seoske bake

Nema belega između mutne vode i njenog žubora
Ma gde se nalazila na domaku davljenje je odjeka ljubavi
Ostavljam vam za uspomenu moj vlažan ožiljak

II DŽEMILA

Simbol bubnjara
Ostaje zauvek u poderanom bubnju
A na mojoim dlanovima krije se uzrok crvene svadbe
Moj lik — lik mrtve vode
Devičanstvo okani se gorkog konaka i osramoćenog veka

Recite mi u kome materinstvu leži glas ponora
Kana na izboranom čelu nalik paru narula (nalana)
Kao dvostranski pogledi u znaku trčanja za srećom
Pogodili ste to sam ja — tragač želja i snova

Beli Drim sa sazom* u ruci peva čudnu uspavnu:
»Gde su dojke, ko očekuje dete, jer nevesta je tek u
trinaestost...«

Njen značaj unakrst je vašim jadima

* Saz — turski instrument sličan tamburi.

III ŠAHSINA

Osmeh na dlanu
Ukras je sedefastim namerama
Znači pad dokaza
Na mom je derđefu — mladoženja sivog pogleda
Sav od sna noseći pticu slomljenih krila
Jer pomisao na njen polet znak je ponora kod nas.
Zdravo, konju moj, podvodni putokazi nose me na drugu
stranu obale
Spremna sam za vatru vremena i ne marim za pesmu o
potonulim nevestama
Biće mi dosta tvojih potkova na mojim malim dojkama
Vidim kako Beli Drim
Maše svojom mutnom kanom
Meni za belu smrt

IV ADILA

Godinu u jedan dan
Ili kad se dan predaje noćnom duhu
Grlim dečki odjek

Istina je da nemam nikakve veze s uspomenama
Ali ipak znam da mi čovečanstvo duguje sreću
Kuda ste vi to pošli moji dobri ljudi

Suza — krv
Sabljasti je lik crvenom obrazu
ili je mrtvi vek shvaćanja jednak u nemaštini zar ne

Nemam ja pravo na prepričavanje tuge, mala sam ja — Nevesta
Znoj ljubavni na domaku tragova i mirisa ispaljenog metka
Ostaje mi samo san zaborava

Lepušaj mi zadavljeno telo ka suncu
Neka se ptice varaju odavajući počast minutom čutanja
A ja ću ipak pronaći svoje ruke u vašim grehovima

V KADIRA

Ja sam jabuka a nagriženim igračkama kao uteha
Protivno Evinoj veri
Pronaći moram svoga Adama u igri žmurke

Ekser zaboden u poglede
Polomljeni nokat sumnje —
Gubitak je suvoj samoći

Grbava sam zbog nošenja prastarih ponora
Ma gde da se gazila dojka
Otkriva se lažni san nage svetlosti

Možda sam i zato ružna
Ali sam žena nošena odjecima frule
Dajte ptičje pero biće mi potrebno na dnu Drima trudna sam

Peva se o meni nije to malo i nije šala:
»Kadira puna leleka
I izreka naših običaja...«
Moje su usne poslednji stih te pesme
To je pozdrav slepom vremenu
Ili žudnja tajnih poljubaca

Prepev: Olja Šijački

POSLEPODNE

*Hrpa ogromna hrpa
skoro namet
skoro nanos silne vode

Na radnom stolu ispod njega
na radnom stolu u ladici

Dugo se ovde sabiralo množilo
a danas u podne
sve se to ukaza kao
trup živi

Posle sam postavio okruglo ogledalo
(oko)
i moje male makaze tamo gde treba
(udove)*

DŽEPNI ĐAVOLAK

*Tu da čutiš
da repom ne mičeš
papcima zlatnim
ušima jezikom

Jer još te nisam
pozvao
jer još te nisam ošinuo
konopom
Tu

da čutiš
tu da spavaš
tu da piješ
mleko majčino*

PAKOSTI

*Na glavu ti lonac
nabacujem
dve velike kašike o ključne kosti
vešam
dve mrtve ribe na bosa stopala
nazuvam

Mister si
mister si
mister

Od sada
takav
moj si Gospodar
(pokoran sam onom koga predstavljaš)*

POSLEPONOC

*DO duše sam ti dospeo
i nju gledam
zadivljen i stešnjen

JEdan samo insekt bezbrojna
krilca i podkrilca
isukuje i sklapa
sklapa i isukuje
TO te najzad bacu u bezdani
očaj
pa sad dok ležim
na mene navlačiš
svoj prazni crni
koji ćeš zašiti*

RUKAV

VELIKOM OVNU

*zlatorunom zlatoustom
narcisu
velikom ovnu
cipele
i čarapice
dosežu tek do gležnjeva
velikom ovnu
rascepljenom carskim
rezom
2/3 naspram 1/3
velikom ovnu brojim noge
jedna dve tri četiri pet
kakav odnos vlada
odnos vune i
tela
je nužan
čim
šmugne
gotovo je
da ga tražim u čorbi
u kojoj sam do ušiju
da tražim odnos.
dok spavam iznad groba
na betonskoj ploči
pričazi mi 1/3 velikog ovna
i rogom spiralom
buši rupu na bubnoj opni
da bi teška voda
lakše ušla mi u uši
i svoju petu nogu
namešta kao metaforu
on nestaje
osećam da sam nažuljaо stegna
dok srčem čorbu
zlatoruni zlatousti
pokazuje prstom
na moje cipele
i čarape
i dotura ogledalo
da se pogledam*

13

*o onom što čkilji
i palaca beslovesno
i kezi se
punom grimasa i gesta
krakastom
o njemu
dok spava na leđima
i meškolji se
dok drhti dok sopi
dok se valja po patosu
i cereka se
dok posmatra plafon
dok se penje na zidove
dok traži svoj štap
i šešir
i čeka*

*

*gde te nema
tu noć
i raštrkane ptice
usmrću vazduh izoštrenim letom
kroz planinu
kroz odsutnost viri
grana
hitrih pokreta
i nikud dalje
nisи mogla
ni ulicom ni svojim pogledom
koji dogoreva kao cigareta
okrenula si se
usmerila nameru
prema krevetu
ali proplamsaji
odvukli su twoje
zgrčene ruke
kroz kamenu svetlost
i penu nestaju vlasti
twoje tvoga plemena*

tri pesme

simon grabovac